Sakalı Kesmenin Hükmü Üzerine Bir Muhâvere

Rasyonalizm ve Realizm gibi kaynaklardan beslenen Modernizm'in bir hayli yıprattığı İslâmî duruş ve değerlerimizin adeta yağma edilenlerinden bir tanesidir üzerinde duracağımız mesele. Kur'an'a ve Sünnet'e uymaktan öte bunları kendilerine ve bulundukları çağa uydurma gayretinde olanların istismar ettiği böyle belki yüzlerce yahut binlerce mes'ele var. Bu konu yahut sair konular hakkında konuşur-yazarken İslâm'ın Edille-i Asliyye mesabesinde değerlendirdiği Kur'an, Sünnet, İcma ve Kıyas gibi herhangi bir kaynağı esas almaksızın mahza hevalarını ve indî yorumlarını esas alanlar hep aynı sonuçların kurbanı olmaktadırlar. Diğer yandan amansız eleştirilere tabi tuttukları mezhebler, içlerinde bulundurdukları bazı kavilller açısından yeri geldiğinde şunların en önemli mesnedleri de olabiliyor. Nitekim gaye, bu kavilleri mal bulmuş mağribi gibi kullanıp istedikleri sonucu almaktır. Ve bu uğurda yapılacak olan her türlü nakil saptırmaları ve teşvişler meşru' kabul edilmektedir.

Ayrıca üzerinde önemle durulması gereken bir nokta da; bu gibi yanlışlıklarda ana etkenin insanların kendi amelleri olmasıdır. Yani, "minareyi çalanın ona kılıf araması" kabilinden artık bir takımları fiillerini İslâm'a göre değil de, İslam'ı fiillerine göre uygulamaktadırlar. Nitekim bunun tipik bir misali; günümüzde yaşayan ve bir çoklarımızın kitaplarından istifade ettiği bir âlim'in kendisini yöneltilen "Sakalın bir tutamdan az olanını kesmenin hükmü nedir?" şeklinde ki soruya "Biz Allâh'a kıllarımızla ibadet etmiyoruz" şeklindeki talihsiz cevabıdır. Hüsn-i Zannımızca bu âlim'e mezkûr cevabı verdiren ana müessir; kendi sakallarının da bir tutamdan az olmasıdır. Hüsn-i zannımızca" ifadesini kullandık; Çünkü bu meyanda yapılabilecek en güzel zan bu şekilde olsa gerektir. Ötesini düşünmek işi farklı mecralara taşıyabilir.

Kaleme aldığımız bu makalede "Sakalı kesmenin hükmü" hakkında kendisine tevcih edilen soruya, duyulmadık bir üslûb ve işitilmedik bir şazzlıkla cevap veren önemli bir şahsiyetin[1] cevabını irdeleyeceğiz. Verilen bu cevabın güzel bir şekilde tedkik edilmesi neticesinde usûl-i ifta gibi ilimlerin modasının geçtiği, artık insanların fıkıhtaki kavilleri nefsî tercihlerle seçebileceği gözlemlenecektir. Söz gelimi her hangi bir meselede; imamların görüşlerini naklediyorsunuz. Daha sonra elinize alıp dilinize doladığınız zaruret ve maslahat maymuncuğu vasıtasıyla çağa ve duruma en uygun olanı seçiyorsunuz ve bununla da yetinmeyip bunu hitap ettiğiniz kesime ilan ediyorsunuz ve en nihâye operasyon tamamlanmış oluyor. Olur ya; biri çıkar da bu görüşünüzü aynı meseleyi usul-i ifta çerçevesinde değerlendirerek çürütecek olursa üzerine "tefrikacı, bölücü, gerici" gibi birkaç yafta vurup vazifenizle meşgul oluyorsunuz.

Bu mukaddimelerden sonra bahsini yaptığımız cevabın tetkik edilip tenkid edilmesi ve meseleyi ne kendi zaviyemizden ne de tenkid edilen görüş zaviyesinden değil de, Ulema'dan nakledilen sözler, bunların mesnedleri ve

ilmî kavaid ışığında tahlil edilmesi ile işleyip makalemizi itmam edelim İnşaEllah…

İddia: Sakal bıraktıktan sonra kesmeyi üstadımız da diyor ki haramdır. Bıraktıktan sonra kesmek haramdır. Bırakmamışsa kesmekte bir şey yok.

Cevab: İslamî olan her hangi bir meselede hüküm verilirken dikkat ve riayet edilmesi gereken belli ölçüler vardır. Allâh Te'âlâ'nın *"Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allâh'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız, onu Allâh ve Resulu'ne arz edin*[2] kavl-i şerifi ile *"Hayır! Rabbine andolsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar*[3] gibi ayet-i kerimelerde bu konulardaki ölçüyü açıkça belirtmektedir. İbrahim Aleyhisselam'ın babasına ve kavmine *"Ne bu tapınıp durduğunuz heykeller"* demesi üzerine onların *"Babalarımızı bunlara ibadet ediyor bulduk"* şeklindeki cevablarına karşılık İbrahim Aleyhisselâm'ın *"Andolsun, siz de atalarınız da apaçık bir sapıklık içerisindesiniz"*[4] şeklinde karşılık vermesi İslâm da şahısların yapmış oldukları fillerin yahud onların mahza kavillerinin delil olamayacağının Kur'an-ı Mübinden apaçık bir örneğidir.[5] Keza Efendimiz Aleyhissalatü vesselam Muaz İbn Cebel'i Yemen'e vali olarak gönderirken ona "Sana gelen bir mesele hakkında nasıl hüküm vereceksin?" şeklinde sormuş, o da "Allâh'ın kitabıyla" cevabını vermiştir. Bunun üzerine Resulullah (SallAllâhu Aleyhi ve Sellem) "Allâh'ın kitabında (bu meselenin cevabını) bulamazsan? Şeklinde sorması üzerine Muaz (RadıyAllâhu Anh), "Resulullah'ın sünnetiyle" cevabını vermiştir. Ve üçüncü olarak da "Re'yimle hüküm veririm diye Resulullah Aleyhisselam'ın sorusuna icabette bulunmuştur.[6] Aynı şekilde Fatıma Bintü Kays'ın kendisine Resulullah Aleyhissalatü vesselâm'ın herhangi bir sükna ve nafaka takdir etmediği şeklindeki rivayetinin Hz Ömer (RadıyAllâhu Anh) tarafından "Biz Allâh'ın kitabını,[7] unutup unutmadığı belli olmayan bir kadının sözüne terk edemeyiz"[8] şeklindeki sözüyle reddedilmesi İslâmî mesailde ifta usûlunün müşahhas misallerindendir. Yani İslâm ile alakalı bir meseleye "onun böyle demesi, şunun böyle yapması" mesned teşkil etmez. Bu mesele yukarıda Muaz İbn Cebel'den yaptığımız nakilde açık olarak belirtilmektedir. Bunun aksini iddia etmek, aslında Usulu'l İfta' ilmini ve bu sahada yazılmış bir yığın eserleri çöpe atmayı gerektirecek kadar meş'ûm bir iddiadır. Zira bu ilimde önemli bir bahis olan "Tabakatü'l Mesail" bölümü vardır ki; tamamıyla fıkhî bir meselede fetva verirken riayet edilmesi gereken tertibten bahsetmektedir.[9] İmam eş-Şatıbî'ninde belirttiği üzere kişiler hakkın ölçüsü değillerdir. Belki kişiler hakkın yanında bulundukları ve onu müdafaa ettikleri ölçüde hak üzere olabilirler.[10] Onun için iddia da yer alan "Üstadımız da diyor ki" şeklinde ki cümle bir anlam taşımamaktadır. Çünkü böyle bir cevap karşısında farklı bir üstada mensub olan kişi "bizim üstadımızda diyor ki" şeklinde ki bir cümle ile mukabele de bulunursa mesele Arap saçına dönecektir. Onun için, fetva verme işinde de bunun için tayin ve tesbit edilen usûle uymak zaruridir. Şahıslar üzerinden yapılan bir fıkıh anlayışı yanlışlığı ifadelere sığmayacak kadar tehlikeli bir iştir.

Sakal kesmenin haramlılığını, "bıraktıktan sonra" şeklinde tahdid etmek delilsiz bir davadır. Bunu kim, nerede, ne şekilde ve neye dayanarak söylemiştir? Doğrusu bu da merak konusudur.

İddia: Fakat İmam Şafi hazretleri biraz daha hassas bu mevzuda. Hanefi fukahasından bazıları da, İbn Abidin'e bakılacak olursa sanki sakal bırakma vacip gibi gösteriyorlar.

Cevap: Sakal mevzuunu Sünnet-i seniyyedeki mevcudiyeti ve mevkii, Peygamber Aleyhisselâm'ın emri ve bu emrin ifade ettiği hüküm, Sakal emrinin peşinde getirdiği Müşriklere benzememe ve alakalandığı kadınlara benzemenin haram olması meseleleri ve bir de mezheplerin sakal hususunda ki görüşleri şeklindeki bazı başlıklarla kısa ve öz bir şeklilde tahlil etmeye çalışalım İnşaEllah…

Sakalın Sünnette Mevcudiyeti:

Efendimiz Aleyhissalatü vesselam başta olmak üzere bütün Peygamberler sakallı idiler.[11]Peygamber Aleyhisselâm'ın sakallı olduğuna dair bazı rivayetleri zikretmek gerekirse;

1. Ebu Ma'mer'in rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: Habbab (RadıyAllâhu Anh)'a "Resulullah (SallAllâhu Aleyhi ve Sellem) Öğle ve ikindi'de okur muydu? diye sorduk o da "Evet" dedi. Nereden bildin?" diye sorduğumuzda "Sakalının oynamasından" dedi.[12]
2. Enes İbn Malik'den rivayet edilmiştir ki; Resulullah Aleyhissalatü vesselam Abdest aldığında bir avuç su alır, onu ağzının alt kısmına sokar ve onu hilallerdi. V e "Rabbim bana böyle (yapmamı) emretti" derdi.[13]
3. Ebu Hale'den rivayet edildiğine göre Resulullah (SallAllâhu Aleyhi ve Sellem)'in sakal-ı şerifi yoğun idi.[14]
4. Cabir İbn Semure'den rivayet edilmiştir ki; Resulullah (Sallalahu aleyhi ve Sellem)'in saç ve sakalının ön kısmı beyazına siyah karışmış bir şekilde idi. Yağlandığında bu belli olmaz diğer zaman belli olurdu. Ve sakalı çok idi.[15]
5. Hasan İbn Bilal şöyle dedi: Ammar İbn Yasir'i gördüm; abdest aldı ve sakalını hilalledi. Ona; sakalını hilalliyor musun denilince o da "Niçin hilallemeyeyim ki; Muhakkak Resulullah'ı sakalını hilallerken gördüm" dedi.[16]
6. Osman İbn Affan (RadıyAllâhu Anh)den rivayet edilmiştir ki Resulullah Aleyhisselam sakalını hilallerdi.[17]

Burada getirmiş olduğumuz hadislerin her birerleri farklı bir takım şeylerden bahsediyorlarsa da, sonuçta bunların kesiştiği nokta Resulullah Aleyhissalatü vesselam'ın sakalının varoluşudur. Hatta sakalı hilallemeye dair varid olan hadislerin tevatür derecesine ulaşmasından[18] yola çıkarak bu durumun tevatürle sabit bir mesele olduğunu söyleyebiliriz. Aynı şekilde sahabeyi kiramın sakallı olduğuna dair rivayetler[19] yine bize Sünnette sakalın bir hayli önemli bir mevkii olduğu yönünde ışık tutmaktadır.

Ümmeti olan bizlerin, örnek alacağımız kişilerin başında Peygamberimiz gelmelidir. Zira Kur'an'ın da kendisinde üsve-i hasene bulunduğunu ikrar ettiği[20] ve büyük bir ahlak üzere bulunduğunu söylediği[21] kişi odur. Ona uyulması takdirinde Allâh'a uyulmuş olunacaktır.[22] İşte bu hususlar, "sakal" mevzuunu tahlil ederken belki de üzerinde en çok düşünülmesi gereken noktalardır.

Bir emir olması açısından sakal

Buraya kadar olan kısımda sakalın sadece fiilî bir sünnet olma yönünü konuştuk. Aslında hakiki bir mü'min için Resul-i Ekrem'in her hangi bir şeyi işlemesi, onu örnek alma bakımından fazlasıyla yeterli olacaktır. Lakin biz burada "tahkiki" makamdan çok "ilzami" bir makamda olduğumuz için bir nokta üzerinde ısrarla durmak istiyoruz ki o da şudur: Bilindiği gibi Din'in ahkâmına malzemelik yapan bir ilim vardır ki buna Usul-i fıkıh denir. Usul ilminde Tartışmalı bir mevzu da olsa cumhurun tercih ettiği görüşe göre fiil mûcip değildir.[23] Yani Resûl-i Ekrem Aleyhissalatü vesselâm'ın her hangi bir fiili işlemesi o fiilin vacip olduğunun delili olamaz. Sakal mevzuu da böyledir. Ancak bu mevzu işlenirken genelde göz ardı edilen bir husus vardır ki o da sakal hususunda varid olan hadislerin keyfiyeti yahut illetleridir. Yani sakal meselesi sadece Resul-i Ekrem'in işlemekle sınırlı tuttuğu bir fiil olmayıp bilakis emrettiği bir iştir. Birazdan bir kaçını zikredeceğim hadislerde bu açıkça görülecektir. Önce hadisleri zikredelim ve daha sonra hadislerin dikkat çekmeye çalıştığı birkaç noktadan meselenin tahliline devam edelim:

1. "Müşriklere muhalefet ediniz. Sakalları salıverin ve bıyıkları kısaltın!"[24]
2. Mecusîlere muhalefet edin! Bıyıkları kısaltın ve sakalları uzatın![25]
3. Cumua günü gusül, istinşak/burna su çekme, bıyıkları alma, sakalları salıvermek İslâm fıtratındandır. Zira Mecûsîler bıyıklarını uzatıp sakallarını keserler. Öyleyse siz de onlara muhalefet edin. Bıyıklarınızı alın, sakallarınızı salıverin![26]
4. Resulullah (SallAllâhu Aleyhi ve Sellem)'a Mecusiler söylendi o da "Onlar bir topluluktur ki sakallarını kesip bıyıklarını uzatırlar. Onlara muhalefet edin! Buyurdu.[27]
5. Mecusiler sakallarını kesip bıyıklarını uzatırlardı. Onlara muhalefet ediniz. Bıyıklarınızı kesin sakallarınızı uzatın![28]

Rivayetlerin benzerleri ile çoğaltılmaları mümkündür. Ancak şu rivayetler içinde dikkat edilmesi gereken husus burada sakalı hali üzere terk edip bırakmak anlamına gelen "**اعفوا**",

"**اوفوا**" ,"**ارخوا**" ,"**ارجوا**" ,"**وفروا**" şeklinde beş tane muhtelif emir şekilleriyle emredilmiş olmasıdır. Bilindiği üzere emir, kendisini hakiki manası olan vucûb'tan çevirecek her hangi bir karine bulunmadığı müddet vucûb manasını ifade eder. Burada da böyle bir durum söz konusu değildir. Bilakis Efendimiz Aleyhissalatü vesselâm'ın hayatı boyunca sakalı bırakmaya ihtimam göstermesi, Sahabesinin bu sünnetle istisnasız amel etmiş olmaları sakalın

İslâm'da emrolunan bir şey olduğunu açıkça göstermektedir.[29]

Ayrıca yine bu mevzu'nun alakalandığı önemli bazı konular vardır. Bunlardan bir tanesi, zikrettiğimiz rivayetlerde de Efendimiz Aleyhissalatü vesselam'ın açıkça illet olarak zikrettiği "Müşriklere ve Mecusilere muhalefet"dir. Kâfirlere benzemek İslâm'da haram kılınan şeylerdendir.[30]Haram'a sebep olan şeyin haram olacağı bilinen bir husustur. Yine "Kadınlara benzemek" hususu da aynı bu bağlamda değerlendirilebilir. Yani sakalın kesilmesi durumunda bahsini yaptığımız her iki durum da ortaya çıkacaktır. Sakalın traş edilmesi bu şekilde haram olan bazı durumlara sebebiyet de teşkil ettiği için fukaha tarafından haram olduğu söylenmiştir.

İddia da yer alan İmam eş-Şafii'nin hassaslığına gelince, Necmu'ddin İbnu'r Rif'a (ö.710), İmam'ın "el-Ümm" de sakalı tıraş etmenin haram olduğunu belirttiğini söylemektedir. Ve bu durum sadece ondan değil Şafii birçok ulemadan nakledile gelen bir husustur.[31]Ne var ki bazıları bunu göz ardı edip bu konu hakkında Şafii âlimlerden er-Rafii ve en-Nevevi'den nakledilen sakalı tıraş etmenin mekruh olacağına dair rivayetlere sarılarak Şafii mezhebinde hükmün "Kerahet" olduğu görüşünü benimsemektedirler. Meseleye usul zaviyesiyle yaklaşıp doğruyu bulma gayesi geride kalınca, herkes kafasında araştırmaya başlamadan önce belirlediği hükme delil arama gayretine giriyor ve böylece mezhepte fetvalar muhtelif olduğunda hangisinin tercih edileceği meselesi de hevalara kurban ediliyor. Mesela nefsin istediği "Sakalı kesmenin mekruh olması" ise bu durumda koca bir imam sanki bu mesele duygulara hitab eden bir meseleymiş gibi "Hassas" olabiliyor.

İbn Abidin ise bu meselede İbn Hümam ve Kâsânî[32] ile aynı görüşü paylaşıyor. İbn Hümam kelâmının sonunda bazı muhannes[33]ve batılıların yaptığı gibi sakalın tıraş edilmesinin kimsenin mübah görmediği bir şey olduğunu söylemektedir.[34]Ve bu kelamı ondan sonra kendisinden İbn Nüceym,[35]el-Haskefî,[36]ve İbn Abidin[37] nakletmişlerdir. İbn Hümam'ın sözünde geçen "Hiç kimse bunu mübah kılmadı" şeklindeki cümleyi, "Mübah kılmaması haram olduğunu göstermez. Zira "İbaha" teklifi hükümlerden biridir. Geride "Kerahet" ve "Tahrim" vardır. Dolayısıyla bu cümle, tefsire ihtiyacı olduğu kadar kerahata da delaleti olan bir cümledir" şeklinde yorumlayan olursa o kişiye Haskefi'nin ibaresi gösterilir ki o "**يحرم على الرجل قطع لحيته** /Adam'a sakalını kesmesi haramdır" demektedir[38] ki bu da İbn Hümam'ın sözünün tefsir edilmesi bağlamında yeterlidir.

Yani diyeceğimiz o ki; İddia da yer alan "İbn Abidine bakılacak olursa sanki sakal bırakma vacip gibi gösteriyorlar" şeklindeki cümle nin ilmi bir yanı yoktur. Zira bir şeyin vacip olması, kendisi hakkında varid olan delillerin sübûti bakımdan kat'i olmaması yüzündendir ki bunun zıttı da "Tahrimen mekruh" dur. Ama burada Haskefi'nin de İbn Hümam'ın sözünü tefsir mahiyetinde anlayabileceğimiz ifadelerinden de anladığımız, Hanefilerce sakalın tıraş edilmesinin haram olduğudur. Zira bunda Erkeklerin kadınlara ,Mecusilere ve Müşriklere benzemeleri gibi bi zatihi haram olan fiillere

sebebiyyet vardır.[39]

İddia: Böyle mezheplerin ihtimal deyip mülahaza dairesine açık bıraktıkları hususlarda ben de ona riayet etmeyi düşünüyorum.

Cevab: Öncelikle belirtelim ki; mezhepler bu durumu ihtimal deyip mülahaza dairesine açık bırakmamışlardır. Sadece bu durum değil, İslâmî hiçbir husus mülahaza dairesinde değerlendirilemez. Olsa olsa bir meselede ulema ihtilaf eder ve bu ihtilaf ümmet için rahmet olur.[40] Ama bu durum hiçbir zaman şu meselenin muhtelif zaman ve zeminlerde farklı kişilerin düşünce ve fikirlerine göre değişiklik arz edeceğini göstermez. Şu ifadelerde açık bir şekilde iddia edilmiyorsa da kısmî bir ictihad'dan söz edildiğini söylemek herhalde yanlış olmasa gerektir. Zira "bende ona riayet etmeyi düşünüyorum" cümlesinde ki "ben de" ifadesi bunu böyle anlamamızı gerektirmektedir.

İddia: Bu açıdan da sakalına usturayı değdirirken"Bismillah" denir mi denmez mi? Çünkü bir şey haramsa, o haramı işlerken "bismillah" demek, kâfir olur insan… Fakat bu şübheli. Ve üstadın yaklaşımı açısından bakılırsa, üstad zannediyorum şübheli şeyleri de yapmamış.

Cevab: Şu meselenin burada niçin söylendiği, ne maksadla zikredildiğini anlamak oldukça zor. Söz gelimi bir an için sakalı usturaya vurmanın haram olmadığını farz etsek ve mekruh olduğunu kabul etsek, bu durum tıraş olurken bismillah dememizi mi iktiza edecek? Yani mekruh olan, Allâh ve Resulunun hoşlanmadığı bir şeyi işlerken "Bismillah" mı diyeceğiz. Yahud bismillah dememiz neyi değiştirecek. İndî fetvalar ve yakıştırmacaların peşinde bu kadar beyanat zikredeceğine, sakalı tıraş etmenin bu gün bir zorunluluk olmadığını ve bu işin her halükarda –yukarıda da zikrettiğimiz islâmda kesinkes haram kılınmış; fıtratın değiştirilmesi, Kadınlara ve Gayr-ı Müslimlere benzemek gibi amellere- sebebiyet teşkil etmesi yüzünden en azından çirkef bir fiil olduğunu söylemek daha ma'kul ve gerekli olan değil midir? Böyle bir soru karşısında "Üstad şöyle dedi, yaptı, bende böyle düşünüyorum? Şeklinde ki cevaplarla meseleyi bağlamak ne kadar ilmîdir?

İddia: Her halde Muhammed Ebu Zehra'nın dediği gibi, yanımızda bir sakallı da var ama, kusura bakmasın, kulaklarını tutsun. Ondan daha büyüğünü ben misal veriyorum.Muhammed Ebu Zehra'da diyor ki; O bi adet-i nebevidir. Fıtrattan olduğundan dolayı riayet ediliyor. Bana da o makul geliyor yani.

Cevab: Dikkatlice mesele takip edilirse, meselenin yukarıdan aşağıya nasıl basitleştirildiği ve buradaki ustalığın ne derece kaliteli bir şekilde icra edildiği çok rahat bir biçimde görülecektir. Evvela İmam eş- Şafii'nin hassaslığı, İbn Abidin'in vacipmiş gibi göstermesi naklediliyor. Daha sonra buradan mezheplerin bu meseleyi ihtimal deyip mülahaza dairesine açık bıraktıkları kanaati galip oluyor. Daha sonra "ben" kelimesi ile başlayan cümleler havada uçuşuyor. Sonra bozacının şahidi şıracı oluyor. Ve Sakal bırakma Şafii'nin hassaslığından, adet-i nebeviye derecesine iniyor. Aslında konunun başında bu düşünce belliydi. Ancak buna daha geneli bağlayıcı bir sened bulmak gerekiyordu. Ve nihayet "Muhammed Ebu Zehra" ortaya çıktı ve iş tamam oldu. Şimdi de meselenin "Üstad'ın fiilleri ve akli bir takım vesveseler ile te'yid edilmesi kalmıştı ki; bu gayet kolay bir meseleydi.

İddia: Üstad gibi bir insanın, sarığını başından açmıyan bir insanın, sakalını kesmesi meselesi öyle çok ciddi, ,İslam'da ümmehat'dan bir mesele olsa o mevzu (da) üstad gibi bi insanın dikkatsizliği hâşâ şey olur, söz konusu olur. Muhammed Ebu Zehra "adettendir" diyor bana uygun olan da o geliyor.

Cevab: Yukarıdan beri zikrettiğimiz gibi, mesele şu andan itibaren tamamen mezheplerin elinden alınmış ve dolaylı yönden iddia sahibi tarafından kurulan "Üstad, ben ve şahidim olarak Ebu Zehre" üçgeni ile tesis edilen mezhebe aktarılmıştır. Yine tekrarlıyoruz: Şu cevap hiçbir zaman ve hiç hiçbir meselede ilmî bir cevap olamayacağı için geneli bağlayıcı değildir. Bu cevapla başta kendimizi ve hitab ettiğimiz camia içerisinde ilme yabancı kimseleri kandırmış oluruz. Emin olunuz ki; camianız içerisinde taassubtan uzak insaflı ilim adamları dahi böyle bir üslûbü kabul etmeyecektir. Üstadın, her türlü baskı ve zorbalıklara rağmen sarığını başından açmaması onun örnek alınacak yönlerindendir. Bu örnek alınması da haddi zatında kendisiyle alakalı bir mesele olmayıp onun da bu meselede kâinatın serveri ve Sahibu'ş Şeria Efendimiz Aleyhissalatü vesselâm'ı örnek alması ve taklid etmesinden dolayıdır. Her halükarda ölçü odur. "Bana uygun olan yahud ona makul olan şeyler" mü'minleri ilgilendirmediği gibi onları bağlayıcı da değildir. Mesele, Koca Şair'in dediği gibi "Sana uymayan ölçü, hayat olsa teperim" diyebilmek ve bunun muktezasınca amel edebilmektir.

İddia: Çünki, yani meseleye isterseniz matematik zaviyesinden bakalım. Mesela; değişik şeyleri toplarken, aynı cinsten şeylerse bunlar alt alta yazılır, toplanır. Cinsten olmayan şeyler toplanmaz.

Cevab: Fıkhî bir meseleye matematik zaviyesinden bakmak, artık usûlü de aşmış işi aklın muktezası sınırına getirmiştir. Sahiden, bu dinleyici ve soru sahibinin cahilliğinden yararlanmak ve yüzlerine baka baka onlarla alay etmek değilse nedir? Yani böyle bir mesele matematiğe düştüyse ve o cihetten değerlendirilip hükme gidilecekse, artık Bakkal Ahmed Amca ve Nalbur Mustafa dayının da bilekleri sıvama vakti geldi demektir. Minel Garaib!…

İddia: Efendimiz SallAllâhu Aleyhi ve Sellem buyuruyor ki on şey vardır ki fıtrattandır. Tırnaklarınızı kesmek mesela diyor. Apış arasını tıraş etmek diyor. Bıyıklarınızı tıraşlamak, Sakalınızı bırakmak diyor. Şimdi bunların hepsi aynı şey üzerinde toplanıyor. Şimdi matematikte biliyorsunuz bir cinsten olmayan şeyler toplanmazlar. Yani bir eşek, bir tane katır bir tane de at yapar üç. Böyle bir matematik telakkisine güler millet. Bu açıdan Efendimiz Sallalahu Aleyhi ve Sellem bunları bir çırpıda ifade ediyor.

Cevab: Bu cevapla beraber sakalında fıtrattan olduğu ve dolayısıyla adet olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmak isteniyor. Lakin gidilen yol hakikaten ilim sahiplerini güldürecek cinsten. Bir eşek bir tane katır bir tane de at ın üç yapacağı şeklindeki bir matematik telakkisine gülen bir millet, sakalın bu şekildeki bir matematik işleviyle adet sayılması karşısında her halde kahkahalar atması gerekir. Bari bu mesele, Usûl-i fıkıhta ki "atıf'ın müşareket gerektirip gerektirmeyeceği" meselesinden yola çıkılıp isbat edilmeye çalışılsaydı. Her ne kadar oradaki ihtilaf, cümlelerin bir biri üzerindeki atfı üzerinde deveran etmekteyse de, hiç olmazsa meselenin tutulabilecek ilmi bir tarafından belki bahsedilebilirdi. Matematik

zaviyesinden olaya bakmak gibi trajikomik hadiseleri bir yana bırakıp ciddiyetimizi takınalım ve meseleyi tahlil edelim:

Fıtrattan olduklarına dair hadiste belirtilen fiillerin, sırf bir arada beraber zikredilmelerinden yola çıkılarak aynı hükme tabi tutulmaları ilmi kıstas ve ölçülerle izah edilemez. Zira bunlar arasında sayılan "Hitan/sünnet olma, mazmaza ve istinşak gibilerinin vacip olduğunda ihtilaf vardır. Vacip olan bir şeyin vacip olmayan bir şeyle beraber zikredilmesi mümteni'/yasak olan değildir. Zira Allâh Azze ve Celle " **كلوا من ثمره اذا اثمر وآتوا حقه** "*Olgunlaştığında meyvesinden yiyiniz ve hakkını/zekatını veriniz!*[41]Buyurmuştur. Bu ayette yeme emri ile hakkını verme emri/zekat bir arada zikredilmesine rağmen her ikisi için de vücubiyetten söz etmek mümkün değildir.[42]Zekatının verilmesi farz olduğu halde, meyvesinden yenilmesi mubahtır.[43] Demek ki iki şeyin bir arada zikredilmesi, hükümlerinin de ortak olmasını gerektirmez. Aksini iddia etmek Sünnet olmayı farz dahi sayan[44] ulemayı cahil addetmek olacaktır ki bundan Allâh'a sığınırız. Ayrıca İbn Hibban'ın naklettiği aynı hadisin farklı lafızlarla rivayetinde Resul-i Kibriya Efendimiz yine İslâm fıtratından olan şeyleri saydıktan sonra sakal mevzuunu Mecusilere muhalefet illetline bağlamış ve bıyıkların alınıp sakalların bırakılmasını ayrıca emir buyurmuştur.[45] Evet, zikrettiğimiz gibi hadiste sünnet olmak, sair fıtrattan olduğu söylenilenlerle beraber zikredilmesine rağmen bazı ulema sünnet olmanın, kelime-i şehadet gibi İslâm'ın şiarı olması gerekçesiyle farz olduğunu kail olmuşlardır. Matematiğin kendine has kuralları var ve bunlar çiğnendiği zaman ortaya gülünç bir telakki çıkıyor da, ya İslami ahkâmın toplamını ifade eden Fıkh'ın kendine has bir usûlü yok mudur? Yoksa Usul-i Fıkıh ilmi nedir ve neden bahsetmektedir? Varsa Fıkhî olan böyle bir meseleye cevap aranırken neden Matematik ilminin usûlünden faydalanılmaya çalışılmaktadır?

İddia: Ne var ki Hanefi Fukahası bu meseleyi öyle anlamışlar. O meseleyi cerh etmek için her hangi bir sebep yok yani. Muhammed Ebu Zehra'nın merhum'un, makamı Cennet olsun kendisinin de sakalı var. Fakat Allâme yani. Son devrin kutup gibi allâmelerinden birisidir.

Cevap: Hanefi fukahası bu meseleyi böyle anlamamışlar. Gerekli olan ne ise onu söylemişlerdir. Konunun ta başından beri yapılan yanlışlık aslında hep aynı merkeze bağlanılıyor. O da Fıkhın şahıslar üzerinden düşünülmesi. Herkesin kendisine uygun olan bir fikri savunabileceği şeklindeki özgürlükçü(!) düşünce yapısı ve yine her kimesnenin şahsına uygun gelen fetva ile –velev ki yanlış yahud mercuh olan görüş olsun- amel edebileceği şeklindeki fıkıh anlayışıdır. Muhammed Ebu Zehrâ'nın sakallı olup olmamasının sakalın hükmü ile ne alakası vardır? Yani Sakalın kesilmesinin haram olduğunu söyleyen Ulema, bir takım Usûlî gerekçelerle mi meselelerini delillendirmişlerdir. Yoksa bunu sadece kendileri sakallı olduklarından dolayı mı söylemişlerdir?

İddia: Üstad'ın hayat-ı seniyyelerindekitavrı da, meseleye daha yumuşak bakmak lazım.Ve bunca insanın davranışını meşruya hamledebilmek için,aslında üstad gibi gözünde ne Cennet sevdası ne Cehennem korkusu, o işi esnekliğiyle ümmetin hesabına son kertesine kadar kullanma fedakarlığı,(…) Ümmetin

tavrını, davranışını meşru'a hamletme imkânı varsa bence onun yanında olmak lazım. İnce şey. Bun inceliği Bediuzzaman kavrıyor.

Cevap: Ahkâm'da maslahat- zaruret tabirlerini duymaya bir hayli alıştığımız zamanımızda bir de başımıza "yumuşaklık" diye bir şey çıkıverdi. Artık, şu yumuşaklık nasıl oluyor ve hududu neye göre belli oluyorsa orası bizim bilebileceğimiz bir şey değildir. Aslında bilmek istediğimiz bir şey de değildir. Ümmetin tavrının meşru'a hamledilmesi meselesi, ümmetin yaptığı yanlış bir işe kılıf bulunması manasında müdafaa ediliyorsa bu asla katılabileceğimiz bir düşünce tarzı değildir. Çünkü Allâh Teâlâ İslam'ı ve Peygamberi ümmetin kendilerine uyması için göndermiştir. Kimsenin, işlediği bir cürüme Kitabullah'ı veya Peygamberi âlet etmesi ve bu ameline de ümmetçilik, vahdetçilik yaftalarını vurmak suretiyle şu menem işi İslâm'a âlet etme gibi bir hakkı yoktur. Şayet ümmetin tavrının meşru'a hamledilmesi, meşru'a taşınması ve çevrilmesi manasındaysa bu her bir mü'min'in talep ettiği bir şeydir. Bu manada sakalın kesilmesinin meşru bir iş olmadığı ümmetin her bir ferdine güzelce anlatılıp ilan edilmeli ve bu hususta tekâsülü olanlar usûlünce uyarılmalıdır.

Şayet, her hangi bir İslâmî hükmün mesnedi maslahat ise, o hüküm maslahatın değişmesi ile beraber değişir. Bu başka bir şeydir. Bu da yine ehil olan bir takım müctehid kimseler tarafından ta'yin ve tesbit edilecek bir hususdur. Ayrıca sigara gibi hemen hemen bütün bir ümmetin sakalsızlık belasından çok mübtela olduğu bir hususta "haram" hükmünü verenlerin, sakal mevzuunda ümmetçilik yapmaları çok inandırıcı gözükmemektedir. Şayet maksat ümmetin amelinin meşru'a hamledilmesi ise, sigara mevzuunda neden bu maksat gözetilip Ulemadan bir kısmının "mekruh", yahut "mübah"[46] hükmüyle fetva verilmiyor? Doğrusu bu da merak konusudur.

Özetleyecek olursak, İslam'da Sakal meselesi, "adettir" gibi basit sözlerle geçiştirilecek kadar ehemmiyetsiz bir mesele değildir. Bilakis bu meseleyi diğer sünen den ayıran bir özelliği hakkında varid olan emr-i nebevidir. Şu emir müslümanım diyen ve Peygamber Aleyhisselâm'ı önder olarak kabul eden her bir kimesne açısından son derece önemlidir. Ve olması gereken de budur. Vesselâm…

---

[1] Fethullah Gülen, youtube.com/watch?v=_0cz3kkqppy (http://dai.ly/x7gp7t)

[2] Kur'an, Nisa 59

[3] Kur'an, Nisa 65

[4] Kur'an, Enbiya 52-54

[5] Bkz. İbn Kesir, Tefsiru'l Kur'ani'l Azim, Daru Tayba 1999 5/348, Tefsiru'l Beydâvî, s.97, Fahru'ddin er-Râzî, Et-Tefsîru'l Kebir 22/157

[6] Ebu Davud, Sünen, Kitabu'l Akdıya, Babu İctihadi'r Re'yi bi'l Kada No: 3594

[7] Kur'an, Talak 1

[8] Müslim, Sahih, Talak No: 1480, Darekutnî, Sünen, Talak, No: 70, Beyhaki, es-Sünenu'l Kübrâ, Nafakat No:16149

[9] Bu konuda geniş bilgi için İmam en Nevevî'nin " Âdâbu'l Fetvâ" sı, Şehrezûrî'nin " Edebu'l Müftî ve'l Müsteftî'si, İbn Abidin'in Resmu'l Müftî'si ve Taki el Usmânî'nin "Usûlu'l İftâ"sı vs. mütalaa edilebilir.

[10] El-İ'tisam, 2/515

[11] Zekeriyya en-Nevevî, el Minhâc Şerhu Sahih-i Müslim İbn Haccâc, 3/148

[12] Buhari, es-Sahih, Sıfatu's Salat 16, No: 713, Ebu Davud es-Sünen, Kitabu's Salat 2, No: 801, İbn Hibbân, es-Sahih, Kitabu's Salat, Babu Sıfati's Salat No:1826

[13] Ebu Davud, es-Sünen, Kitabu't Tahare, Babu Tahlili'l Lihye No: 145,

[14] Et-Tirmizî, Şemail, [Babu Ma Cae fi Halki Resulillah] S. 60 Daru'l Yüsr-Daru'l Minhâc 2007

[15] Müslim, es-Sahih, Kitabu'l Fedail No:109

[16] Et-Tirmizi, es-Sünen, Ebvabu't Tahare, Babu Talili'l Lihye No: 29

[17] Et-Tirmizi, es-Sünen, Ebvabu't Tahare, Babu Talili'l Lihye No: 31 Aynı manada İbn Ömer (RadıyAllâhu Anh)den de rivayet vardır. Bkz. Musannef, İbn Ebi Şeybe, 1/276

[18] Ebu Cafer el- Kettânî, Nazmu'l Mütenasir mine'l Hadisi'l Mütevatir,, s.55

[19] Bazıları için bkz. Ebu Davud, 4201, Taberani, el-Kebir 3/255-1/212, Beyhaki 1/151, Tahavi, Şerhu Meani'l Âsâr, 4/231, Heysemi, Mecmau'z Zevâid 5/167, İbn Ebi Şeybe 8/562 vd…

[20] Kur'an, Ahzab 21

[21] Kur'an, Kalem 5

[22] Kur'an, Nisa 80 vd…

[23] Bkz. Serahsi, Usûl 1/13-14, Molla Hüsrev, Mir'atu'l Usûl, s.32 (Baskı:

Dersaadet)

[24] Buharî, es-Sahih, Kitabu'l Libas 80, Babu taklimi'l Ezfar No: 5553, Müslim, es-Sahih, Kitabu't-Tahare 2, Babu Hisali'l Fıtra, No:259, Nesai, Sünen, Kitabu't tahare, Babu ihfai'ş Şarib ve İ'fai'l Liha, No: 15 vd.

[25] Müslim, es-Sahih, Kitabu't-Tahare 2, Babu Hisali'l Fıtra, No: 260, Beyhakî, es-Sünenü'l Kübra, Kitabu't Tahare, Babu's Sünne fi'l ahzi mine'l Ezfâr No: 710 …

[26] İbn Hibban, es-Sahih, 4/23 No:1221

[27] Mirkâtu'l Mefâtih Şerhu Mişkâti'l Mesabih, Ali el- Kârî,Kitabu'l Et'ime

[28] Buhari, et-Tarihu'l Kebir 1/140 vd.

[29] M. Zekeriyya el-Kandehlevî, Vucûbu İ'fai'l- Lihye, S.30-31

[30] Bu konu Ahmed el- Ğumarî'nin "el-İstinfâr li Ğazvi't Teşebbuhi bi'l Küffar'ı (S.15 ten itibaren) genişçe mütalaa edilebilir.

[31] Haşiyetu İaneti't-Talibin, Seyyid Bekri, 2/532, el-İbda' fi Medarri'l İbtida', s. 410, [İ'fau'l Lihye, Abdullah İbn Yused el- Cedî', s.238]

[32] Kâsânî, Bedaiu's Sanai', Kitabu'l Hacc, [32. Fasıl] 2/141

[33] Erkek olduğu halde kadınsı tavırlar sergileyen..

[34] İbn Hümam, Fethu'l Kadir, 3/348

[35] İbn Nüceym, el Bahru'r Raik, 2/490

[36] Alauddin el Haskefi, ed-Dürrü'l Muhtâr (İbn Abidin ile) 6/407

[37] İbn Abidin, Reddu'l Muhtar ale'd Dürri'l Muhtar, 6/407

[38] El-Haskefi 6/407

[39] İbn Hümam dahi "Halifu'l Mecûs" cümlesi için فهذه الجملة واقعة موقع التعليل demektedir. Bu ifade Hanefilerin meseleye bakış açısını öğrenme açısından mühimdir.

[40] Münavî, et-Teysîr, [Harfu'l Hemze]

[41] Kur'an En'am 141

[42] En-Nevevi, a.g.e. 3/148

[43] En-Nevevi, el-Mecmu’,VII/298

[44] Bkz. Aynî, Umdetu’l Kâri, Kitabu’l Libas 21/436 dan…

[45] İbn Hibban, es-Sahih 4/23 No: 1221

[46] Bu hususstaki tafsilat için Abdülhayy el- Leknevi’nin “Tervihu’l Cenan fi Şurbi hükmi’d-Duhan”’ı incelenebilir.